

PLUGUȘORUL DE ANUL NOU PENTRU FLĂCĂI
DIN STRĂȘENII ANULUI 1938
(VARIANTĂ A HĂITURII TRADIȚIONALE)

The New Year's *Little Plough* for young men
(Strășeni, 1938)
(a variant of the traditional carol)

Abstract: The published texts of *Little Plough* are of interest to folkloric, ethnographic, historical, linguistic, cultural researches etc. because they contain old cultural sediments of remote eras. From the linguistic point of view, they represent the central idioms of the Romanian language spoken in the eastern part of the Prut in the 30s-50s of the last century. Explanations of a number of forms and variants of some words are given in the comments, including regionalisms and archaisms, which are of interest in the linguistic or cultural aspect.

Keywords: plough, folkloric text, archaic semantics, regionalism, phonetic changes.

Rezumat: Textele publicate ale *Plugușorului* prezintă interes pentru cercetări folclorice, etnografice, istorice, lingvistice, culturale etc., deoarece ele conțin vechi sedimente culturale ale unor epoci îndepărtate. Sub aspect lingvistic ele reprezintă graiurile centrale ale limbii române vorbite la est de Prut în anii 30-50 ai secolului trecut. În *Comentarii* se aduc explicații la o serie de forme și variante ale unor cuvinte, inclusiv regionalisme și arhaisme, care prezintă interes sub aspect lingvistic sau cultural.

Cuvinte-cheie: plugușor, text folcloric, semantica arhaică, regionalism, schimbări fonetice

Acest text al *Plugușorului pentru flăcăi* a fost fixat în scris (cu alfabet latin) în anul 1938 de locuitorul s. Strășeni Petru Pârău (a.n. 1914; 4 clase de școală românească interbelică, agricultor), care l-a învățat pe de rost de la rudele sale. Titlul cu care l-a fixat în scris este *Plugușor de Anu Nou pentru flăcăi. Anu 1938*. În anul 1952, cu același titlu, el îl înregistrează în scris pentru fecior cu alfabet rusesc. În același an 1952, pentru a-l învăța pe de rost, feciorul Ion Pârău, în vârstă de 11 ani (a.n. 1941, s. Strășeni, 9 clase), l-a înregistrat de la tată-său cu titlul *Plugul cel mare pentru flăcăi de Anul Nou*. Ambele texte ale *Plugușorului* înregistrate în anul 1952 sunt scrise cu alfabet rusesc.

Pentru publicare am luat drept bază textul din anul 1938 păstrând și titlul cu care a fost înregistrat în scris. În cazul în care unele versuri din textele notate în scris în a. 1952 atestă deosebiri față de cele corespunzătoare din textul din a. 1938, acestea sunt date în același rând după cum urmează: cele din textul înregistrat de Petru Pârău sunt date după două bare paralele (//); iar cele din textul înregistrat de fiul Ion sunt notate cu bară și semnul ▪ în față (/▪). Dacă ambele texte din 1952 atestă aceleași deosebiri în raport cu textul din 1938, versurile respective au notate în față semnul (//▪).

Din motive de economie, în câteva cazuri, după însemnele corespunzătoare între paranteze pătrate se dă numai cuvântul care înregistrează deosebiri. Lipsa unor versuri într-un text sau altul al variantei date a *Plugușorului* se indică între paranteze pătrate cu însemnele corespunzătoare. În *Comentarii* între paranteze se dă numărul versului.

Ar fi de menționat faptul că la fixarea în scris a textelor *Plugușorului* înregistratorii, fiind școlarizați, au făcut uz de normele limbii literare în măsura în care le cunoșteau. De aceea în text vom întâlni forme literare, variante ale lor din limba vorbită, inclusiv forme vechi.

Textele *Plugușorului* au fost preluate recent de la feciorul Ion Pereu (Pârâu), ele se află în posesia familiei și sunt păstrate de către urmașii moștenitori.

Toate cele trei texte ale *Plugușorul de Anul Nou pentru flăcăi din Strășăni anulului 1938* au fost depuse în Banca de Date Digitale a Arhivei Folclorice a Institutului de Filologie română „B.P.-Hasdeu”.

- Aho! Aho! Aho! [Ho-ho-ho!] Buna seara,
 Buna seara la obloane,
 La boieri și la cucoane.
 Ian poftim de vă treziți,
 5 Dacă nu ne bănuți,
 Și lipiți-vă de perdele
 Și ascultați vorbele mele.
 Această seară ce o înserat // Această seară ce a însărat /▪ Această seară ce o însărat
 Noi cu plugu ne-am luat. /▪ Noi cu plugul ne-am luat.
 10 Că așa-i de la Dumnezeu Sfântu lăsat [/▪ vers lipsă]
 Și pe dumevoastră nu v-am mai urat. /▪ Și pe dumevoastră nu v-am urat.
 Iar dacă Domnul ne va ajuta, // Iar dacă Dumnezău ne va ajuta,
 Noi pe dumevoastră v-om ura. // Noi și pe dumevoastră [/▪ dumevoastră] v-om ura.
 – Urați, flăcăi!
 15 – Hă-ă-ă-ă-ă-ăi, hăi, hăi!
 Căpitanu Vasăle cel bogat //▪ Badea Vasăle cel bogat
 De dimineață s-o sculat,
 Pe ochi negri s-o spălat, //▪ Pi ochi negri s-o spălat
 La icoane s-o închinat
 20 Și lui Dumnezeu Sfântu s-o rugat [/▪ vers lipsă].
 Și la grajdi o alergat,
 Un cal negru o înșelat // Un cal negru o înșălat
 Și pe el o încălcat, [/▪ vers lipsă]
 Înspre poartă l-a îndreptat // Înspre poartă l-o îndreptat /▪ Și înspre poartă
 l-o îndreptat
 25 Și la flăcăi o strigat. /▪ Și la flăcăi a strigat.
 Iar flăcăii s-o înspăimântat /▪ Iar flăcăi înspăimântați
 Și o strigat: /▪ Au strigat:

- Căpitane, dumita // – Căpitane, dumeta /▪ – Căpitane, dumneata
Ce voiești, ce poroncești, // Ce vroiești, ce poroncești, /▪ Ce vroiești, ce poroncești,
- 30 Încotro la arat ne pornești?
– La arat la măru rotat, //▪ – La arat la măr rotat,
La crucea de brad,
Că acolo am găsit
Bun loc de arat. /▪ Loc bun de arat.
- 35 – Mânați, măi!
– Hă-ă-ă-ă-ăi!
Și am arat marțele – fânețele, /▪ Și am arat marțile – fânețele,
Mercurile – piscurile, //▪ Mercurile – piscurile,
Joile – văile,
- 40 Vinerile – dâmburile, /▪ Vinerele – dâmburile
Sâmbetele – dealurile.
Și pe brazde am sămănat /▪ Și pe brazdă am sămănat
Grâu mărunț și grâu de vară,
Să dea Domnu până în seară să răsară, /▪ Să dea Domnul să răsară până-n sară,
- 45 Să nu fie foamete în țară. /▪ Să nu mai fie foamete în țară.
La lună, la săptămână
S-o dus badea Vasâle //▪ S-a dus badea Vasâle
Să-și vadă pânea.
Când se uită pe sub soare – // Când se uită pe supt soare – /▪ Când se uită pe
sub lună –
- 50 Pânea lui era prea mare, // Pânea lui era pre mare, /▪ Pânea lui era prea bună.
Când se uită pe sub lună – // Când se uită pe supt lună – /▪ Când se uită pe
sub soare –
- Pânea lui era prea bună. // Pânea lui era pre bună. /▪ Pânea lui era prea mare.
De departe îngălbinea,
De aproape înroșea, /▪ De aproape înroșa,
- 55 Față de secere făcea. /▪ Față de săcere făcea.
– Mânați flăcăi!
– Hă-ă-ă-ă-ăi! Hăi, hăi!
De trei ori l-a încunjurat, // De trii ori l-o încunjurat, /▪ De trei ori l-a înconjorat,
De pe cal s-a aplecat,
- 60 Trei spice în mână a apucat, // Trii spice în mână a luat, /▪ Trei spice în mână
a luat,
În palme le-a frecat, // În palmă le-a frecat, /▪ În palme le-a frăcat,
În vânt le-a vânturat, [//▪ lipsă]
În buzunari le-a aruncat // În buzunar le-a aruncat / În buzunară l[e]-a aruncat
Și înapoi s-a înturnat. // Și înapoi s-o înturnat /▪ Și-napoi s-a înturnat.
- 65 Și când a intrat în casă, /▪ Și-când a intrat în casă,
A buhnit căciula pe masă
Și a strigat: //▪ Și o strigat:

- Măi femee, măi nevestă, /▪ – Măi femee, măi nevestă,
Pânea noastră are să cheaie! //▪ Pânea noastră ar să chiaie!
- 70 – Taci, bărbate î[n]spăimântate, //▪ – Taci, bărbate însăpăimântate,
Căci Dumnezeu ne va ajuta,
Noi grâu îl vom săcira. // Și noi grâul îl vom săcira. /▪ Ș-noi grâu-l vom săcira.
– Mânați, flăcăi!
– Hă-ă-ă-ă-ă-ăi!
- 75 El nimic nu o cuvântat. /▪ El nimic n-o cuvântat.
A doua zi dez-de-dimineată s-o sculat, //▪ A doua zi de dimineată s-o sculat,
Un alt cal negru o înșelat // Un alt cal negru o î[n]șelat /▪ Un alt cal negru a înșelat
Și pe el o încălicat, // Și pe el o î[n]călicat,
Și la oraș a plecat. //▪ Și la oraș o plecat.
- 80 La orașu Chișinău, //▪ La orașul Chișinău,
Unde bine știu și eu.
Și pe uliți se primbla, /▪ Și pe uliți se primblau,
Toți jidanii mi-l întreba: // Toți jidani îl întrebau: /▪ Toți jidanii îl întrebau:
– Căpitane, dumita // – Căpitane, dumeta /▪ – Căpitane, dumneta
- 85 Ce voiești a cumpăra? //▪ Ce vroiești a cumpăra ?
Dacă vrei juncănași – //▪ Dacă vrei juncănaș –
Scoate, bade, gălbănași; /▪ Scoate, bade, gălbănaș;
Dacă vrei boi mai mari –
Scoate, bade, mii de bani.
- 90 – Măi jidane, măi jupâne,
Scoate iute pentru mine
Fier, oțel de-acel mai bun,
Nu vreu schijă de ceaun. //▪ Nu vreau schijă de ceaun.
– Mânați, flăcăi!
- 95 – Hă-ă-ă-ă-ă-ăi! Hăi, hăi!
Fier, oțel lui i-au și dat. //▪ Fier, oțal lui i-a și dat.
Și au luat nouă oacă de fier
Și nouă de oțel. // Și nouă oacă de oțal.
Și s-a dus la Ilii medineanu, // Și s-a dus la Anton țaganu, /▪ Și s-a dus la
Anton țiganul,
- 100 Care bate bine cu ciocanu: /▪ Care bate bine cu ciocanul:
Cu ciocanu ciocăné, // Cu ciocanu ciocănea /▪ Cu ciocanul ciocănea,
Seciruica mi-o găté. // Seciruica mi-o gătea. /▪ Săceruica mi-o gătea.
Și a făcut 12 secerere // Și a făcut dousprezece secerere /▪ Și o făcut dous-
prezece secerere
Cu mărunchiu de floricele // Cu mărunchiul de floricele /▪ Cu mărunchiol
de floricele
- 105 Pentru fete tinerele
Și neveste ochioșele. // Și neveste ochioșăle.
Și unele mai uricioase // Și unele mai uricioasă /▪ Și unele mai urâcioșe,

- Pentru babele clănătoase, /▪ Pentru babele clănătoasă,
Care n-au hodină acasă.
- 110 Și una cu mărunchiu de său
Cu care am să săcer chiar eu. // Cu care am să secer chiar și eu.
– Și pe dealuri, și pe văi
Dați gură, flăcăi! /▪ Dați gură, măi flăcăi!
– Hă-ă-ă-ă-ă-ăi! Hăi, hăi!
- 115 Și au strâns toți finii și vecinii, //▪ Și am strâns toți finii și vecinii
Și vreo trei babe bătrâne,
Care știau rându la pâine. /▪ Care știau rândul la pâine.
Și pe toți i-au dus, //▪ Și pe câmp i-am dus,
Și pe toți i-au pus //▪ Și pe toți i-am pus
- 120 În capu pământului, /▪ În capătu pământului,
În jeliștea vântului;
Dincotro vântu bătea – //▪ Dincotro vântul bătea –
Lor mai bine le sporea;
Când vântu înceta – /▪ Când vântul înceta –
- 125 Ei mai sta și se hodinea.
Iar badea Vasile // Iar badea Vasâle
Vrăjmași mai secira: /▪ Vrăjmaș mai secirea:
El cu dreapta secira
Și cu stânga snopi făcea
- 130 Și în car mi-i arunca. /▪ Și în car îi arunca.
Și a încărcat 12 cară // Și a încărcat dousprezece cară
Încărcate cu povară // Încărcate în povară /▪ Încărcate în pogară
Și le-a răsturnat pe fățare, // Și le-a dus pe fățare. /▪ Și le-a dus la fățare.
La fățarea de aramă,
- 135 Unde știe și Domnu de seamă, // Unde știa și Domnu [/▪Domnul Sfânt] de samă,
Cu stâlpul de argint // Cu stâlpul de arjint /▪ Cu stâlpul de arjint
Unde știe și Domnu Sfânt. // Unde știa și Domnu Sfânt. /▪ Unde știa și
Domnul Sfânt.
Și mi-a scos
Nouă iepe suriepe
- 140 Ca de nouă ani sterpe.
Cu copitele – fărmau,
Cu cozile – felezuiau,
Cu nările – vânt trăgeau, //▪ Cu nările – vânt trăjeau,
Cu urechile – în saci puneau. //▪ Cu urechile – în car puneau.
- 145 Cu gura mi-i înțapușă /▪ Cu gura mi-i înțapușau
Ca pentru moară mi-i gătea. /▪ Ca pentru moară îi găteau.
– Mânați, flăcăi! [/▪ vers lipsă]
– Hă-ă-ă-ă-ă-ăi! Hăi, hăi! [/▪ vers lipsă]
Și au încărcat 12 cară // Și-au încărcat dousprezece cară

- 150 Încărcate cu povară /▪ Încărcate în povară
 Și au pornit spre *horțu* cel de moară. // Și s-a pornit spre *horțu* [/▪ *horțul*] cel de moară.
 Iar *horțu* cel de moară, /▪ Iar *horțul* cel de moară,
 Când a văzut atâtea cară
 Încărcate în povară, // Încărcate cu povară,
- 155 Au pus coada pe spinare //▪ A pus coada pe spinare
 Și au luat-o lunca la vale, // Și a luat-o lunca la vale, /▪ Și o luat lunca la vale,
 Lunca mare – frunză n-are, //▪ Luncă mare – frunză n-are,
 Lunca mică – frunza-i pică; // Lunca mică – frunza îi pică;
 La șăsu curat, La frunză de căpușână, //▪ La șesul curat, La frunză de căpușună,
- 160 Să nu credeți că vă spun eu [o] mititică minciună. //▪ Să nu credeți că vă spun o mititică minciună.
 – Mânați, flăcăi!
 – Hă-ă-ă-ă-ă-ăi! Hăi, hăi!
 Iar dintr-un deal crăpat
 Iesă un drac de moșneag crăcănat, // Iesă un moșneag [/▪moșnejel] crăcănat,
- 165 Cu ochii sticliți, //▪ Cu ochi sticliți,
 Cu liuleaua în dinți.
 Cu o liule de *slodun* – /▪ Cu o liulea de *slodun* –
 Încăpé un kilogram de tutun. // Încăpé [/▪ Încăpea] câte un kilogram de tutun
 [/▪ tiutiun].
 El de cruce suduié
- 170 Că liule nu a mai be. //▪ Că liule n-a mai be.
 Și-o ieșit cu un brâu de lână,
 Cu un ciocan în mână
 Și cu un căușal de tărăcioară //▪ Și un căușel de tărăcioară
 De pe când era foamitea cei mare în țară, //▪ De pe când era foamitea cei mare în țară,
- 175 Și striga: – *Ptru-ptru-ptru!* și *na-na-na!* // Și o striga: – *Tru-tru-tru!* și *na-na-na!* /▪
 Și o striga: – *Tru-tru!* și *na-na!*
 Vino, moară, de-i crăpa!
 [vers lipsă] // Până ce o pus mâna pe ea. /▪ Până ce o pus mâna pe ea.
 Și mi-o amajit-o //▪ Și mi-o amăjit-o
 Cu tărăță, cu cojâță, // Cu cojâță, cu tărăță, /▪ Cu cojiță, cu tărăță,
- 180 Până ce-o băgat-o pe porțiță. /▪ Pân ce mi-o băgat-o pe porțiță.
 Și i-o trântit un ciocan în șăle – /▪ Și i-o trântit un ciocan în șele –
 O cârțait din oțale; /▪ O scârțit din oțele;
 Și o luat-o de călcăie
 Și o așăzat-o pe căpătaie; //▪ Și mi-o așezat-o pe căpătaie;

- 185 Și o stricat nouă ouă // Și o strâcat nouă ouă
 Și o făcut moara nouă,
 Și o uns-o cu slănină // ▪ Și mi-o uns-o cu slănină
 Și mi-o dat-o pe făină;
 Și o împușcat-o în gură
- 190 Ș-o prins făina să cure. // ▪ Și o prins făina să cure.
Clanța-blanța! pân joi dimineața // *Clanța-blanța!* până joi dimineața / ▪ *Clanța-blanța!* până joi demineața
 Cură făina în saci ca gheața.
 – Mânați, flăcăi!
 – Hă-ă-ă-ă-ă-ăi! Hăi, hăi!
- 195 Iar și mândra proprietăreasă // Dar și mândra proprietăreasă
 Că auzea tocmai din casă
 Cârțaitul roatelor, // Cârțaitu roatelor,
 Chiotul flăcăilor. // Chiotu flăcăilor.
 S-o dus în cămară
- 200 După o sătă rară // Și o găsat o sătă rară de negară, / ▪ Și o găsit o sită rară de negară,
 Și o dat-o pe ușă afară –
 Pânea ei nu-i de ocară: // ▪ Că pânea ei nu-i de ocară:
 Despre lună – bortă bună,
 Despre stele – borticele,
- 205 Despre Țara Ungurească –
 Nici dracu să nu o cârpească. // ▪ Nici naiba să n-o cârpească.
 S-o dus a doua casă
 După o sătă deasă de mătasă, // Și o găsat o sătă deasă de mătasă, / ▪ Și o găsit o sită deasă de mătasă,
 Să iasă pânea aleasă. / ▪ Ca să iasă pânea aleasă.
- 210 Ș-o sâtit un sac și-un tobâltoc // Și o sâtit un sac și un tobâltoc
 Și o făcut un colac mare, mare, / ▪ Și o făcut un colac mare și frumos
 Frumos ca fața lui Hristos; / ▪ Ca fața lui Hristos;
 Cu mere meruit,
 Cu zahăr zăhăruit
- 215 Ca pentru noi plugari gătit.
 [lipsa versului/ refrenului] // ▪ – Mânați, flăcăi!
 [lipsa versului/ refrenului] // ▪ – Hă-ă-ă-ă-ă-ăi! Hăi, hăi!
 L-a rupt în două,
 Ne-a dat și nouă;
- 220 Noi am rupt în trei, // ▪ Noi l-am rupt în trii,
 Am dat și lui Andrii; // ▪ Am dat și lui Andei;
 Am rupt în patru, // ▪ L-am rupt în patru,
 Am dat și la cel de pe vatră. // ▪ Am dat și la acel de pe vatră;
 Iar la cel de pe vatră nu-i era a mânca,

- 225 Numai câinii îi întărta,
Dez-de-dimineată cu bucăţica mi-i amăgea, //▪ Dez-de-dimineată cu bucăţica
mi-i amăjea,
Cu prăjina mi-i atingea // Cu prăjina mi-i atinjea /▪ Cu prăjina îi atinjea
Şi din gură suduia,
Dumnezeu mi-l pedepsea. /▪ Şi Dumnezău mi-l pedepsea.
- 230 – Mânaţi, flăcăi!
– Hă-ă-ă-ă-ă-ăi! Hăi, hăi!
Iar mătuşi nici nu-i pasă // Iar mătuşii nici nu-i pasă
Că are o fată frumoasă.
Şăde în dosu hornului, /▪ Şede în dosul hornului,
- 235 Roade muchia cuptiorului, //▪ Roade muchia cuptorului,
Cu nişte mâni săponite
Ca nişte tănjali pârlite. /▪ Ca nişte tănjele pârlite.
Dinţii ca grebla, // Cu dinţi ca grebla, /▪ Cu dinţii ca grebla,
Ochii ca sfecla, // Ochii ca sfecla,
- 240 Țăţale în sân ca bostanî, // Țăţale în sân ca bostanii,
De tremura de frică și ciobanî; /▪ Tremurau de frică și ciobanii;
De-o ureche cam surdă,
Da varuită cu pudură. //▪ Dar varuită cu pudură.
– Nu o lăsaţi, măi! //▪ – N-o lăsaţi, măi!
- 245 – Hă-ă-ă-ă-ă-ăi! Hăi, hăi!
Iar de urat vom mai ura,
Ştiu bine că vi-i drag a asculta,
Dar nu suntem și noi de pe ici-colea, // Dar nu suntem de pe ici-colea [/▪ de pe
aici-colea],
Ci suntem de la Ciuca-Buca,
- 250 Unde se face mămăliga cât nuca
Şi o păzesc 12 cu măciuca,
Să nu apuce nici furnica. //▪ Ca să n-apuce nici furnica.
O apucat un biet gândac
Şi o luat un ciomag în cap.
- 255 Mai sunt *unia* de pe la Flămânzî, // Mai sunt unii de pe la Flămânzi, /▪ Mai sunt uni
și de pe la Flămânzi,
Unde se mănâncă păstram de mâng. // Unde se mănâncă păstram de mânz /▪ Unde
se mănâncă păstram de mânzi.
Ş-avem unul cu sumanul rupt, // Şi avem unul cu sumanul rupt, /▪ Şi avem unul cu
scumanu rupt,
S-o jurat că nu o mâncat de fruct. /▪ S-o jurat că n-o mâncat de fruct.
[vers lipsă] //▪ – Mânaţi, flăcăi!

- 260 [vers lipsă] //▪ – Hă-ă-ă-ă-ă-ăi! Hăi, hăi!
 Decât vom însera
 Pe la casele Dumevoastră, // Pe la casele Dumevoastre, /▪ Pe la casele
 Dumnevoastră,
 Este înalte, luminate,
 Cu postav verde îmbrăcate,
- 265 Mai bine pe la bordeieșele noastre,
 Cele lipite cu baligă de vacă
 Și încrestite cu găinați de vrabie.
 Intrăm pe brânci, // Întrăm pe brânci,
 Ieșim pe spete;
- 270 Și ne julim spetele
 Și nu putem săruta fetele.
 [vers lipsă] //▪ – Mânați, flăcăi!
 [vers lipsă] //▪ – Hă-ă-ă-ă-ă-ăi! Hăi, hăi!
 Mai bine dați-ne câte o capicuță,
- 275 Să ne cumpărăm câte o mântăluță,
 Că avem câte una proastă
 Și nici asta nu-i a noastră.
 Dați-ne câte un leușor,
 Să cumpărăm câte un boldișor, // Să ne cumpărăm câte un boldișor,
- 280 Să împungem boii la curișor /▪ Ca să împunjem boii la curișor
 Să meargă mai răpigior. // Să meargă mai răpijior. /▪ Să meargă mai răpijior.
 Că avem multe dealuri de suit,
 Multe văi de cuborât. // Multe văi de scuborât. /▪ Multe văi de coborât.
 Și la capetele văilor // Și la capetele văilor /▪ La capătul văilor
- 285 Stau mamele zmeilor:
 Cu gurile căscate,
 Cu limbile înfocate
 Să ne apuce pe noi de spate,
 Să rămâie fetele în sat nesărutate.
- 290 La mulți ani cu sănătate!
 Șomâltoc de bosâioc³⁸ //▪ Șomâltoc de busuioc
 Vă poftesc la toți noroc, // Vă doresc la toți noroc, /▪ Vă dorim la toți noroc,
 Șomâltoc de mintă creață
 Vă doresc dulce viață, //▪ Vă dorim dulce viață,
- 295 Ani buni luminoși,
 Bine v-am găsit sănătoși!
 Aho! Aho! Aho!

Comentarii la text

În creația populară orală străvechiul obicei agrar „Hăitura” sau „Plugușorul” descrie în succesiunea sa, prin forme rudimentare foarte vechi, etapele facerii pâinii, păstrând stratificări ale unor epoci îndepărtate cu vechi sedimente culturale. Creat într-un mediu real, acesta conține elemente arhaice de natură istorică, etnografică, lingvistică, literară etc.

Limba celor trei texte ale variantei *Plugușorului* reprezintă graiurile centrale vorbite de românii moldoveni din Republica Moldova, graiuri ce fac parte din subdialectul moldovean al dialectului dacoromân al limbii române. Din punct de vedere lingvistic, textele *Plugușorului* își aduc contribuția la cercetarea limbii române vorbite în perioada vizată. Chiar dacă textele poartă amprenta școlarizării persoanelor care le-au înregistrat în scris, ele sunt importante prin faptul că alături de formele literare au fost notate și o serie de forme cu particularități de limbă caracteristice vorbirii locale.

Dintre trăsăturile dialectale caracteristice graiurilor centrale textele *Plugușorului* atestă: tendința de închidere a vocalelor anterioare (aflată în strânsă legătură cu accentul), trecerea lui *e* medial neaccentuat la *i* (prin închidere spontană) (Tratat, p. 212; Udler, p. 64): *încălicat* (23, 78), *îngălbineă* (53), *săciră* (72), *seciruica* (102); să nu *crediți* (160), *foamitea* (174) ș.a.; dar și deschiderea (asimilarea) vocalei anterioare *i* la *e*, proprie vorbirii populare (Udler, p. 66): *dumeta* (28), *marțele* (37), *mercurele* (38), *vinerele* (40), *dez-de-dimineată* (76) ș.a. După consoanele *s*, *z*; *ș*, *j*; *ț*, *dz*, uneori după *r*, vocalele palatale *e*, *i* trec la corespondentele lor din seria centrală *ă*, *î* (id., p. 63, 65, 144): *însărat* (8), *săcira* (72), *săciruica* (102), *iesă* (164), *Dumnezău* (229), *ochioșăle* (106), *căușăl* (173), *șăsu* (159), *așăzat* (184), *șăde* (234), *tânjăli* (237), *oțăl* (96, 98)/*oțăle* (182), *înțăpușau* (147), *țățăle* (240), *străcat* (185), *Vasăle* (16), *sătă* (200, 208), *sătît* (210), *găsât* (200, 218), *țăganu* (99), *cojăță* (179) ș.a.; precum și *e* final după consoanele *s*, *ț*, *r* (id., p. 85-86): *uricioasă* (107), *clănțoasă* (108), *mătasă* (208), *cojăță* (179), *cără* sb. (131, 149, 153), *buzunară* (63) ca fonetisme arhaice; la fel și diftongul *ea* apare monoftongat la *a* după consoanele *s*, *z*; *ș*, *j*; *ț*, *dz* (id., p. 88, 145): *înroșă* (55), *sămă* (137).

În raport cu normele limbii literare în cuvintele *pânea* (48, 50, 69), *mâni* pl. (236), *câinii* pl. (225) mediala accentuată se menține *â* etimologic – forme regionale apropiate de etimoanele lor din latină *panem*, *manum*, *canem*. În cuvintele menționate nu avem notat diftongul *âi*, scrierea căruia apare frecvent în textele moldovenești anterioare anilor 1828-1830 (Udler, p. 145; Gheție, 451). O altă trăsătură a graiurilor moldovenești notată în textele examinate este trecerea diftongului *ea* accentuat în poziție finală la *é* (se monoftonghează) (Udler, p. 89): *ciocăné* (101), *găté* (102), *încăpé* (168), *suduié* (169), *bé*, *liulé* (170). Reducerea diftongului *ea* la *é* este bine atestată în documentele din sec. al XVI-lea [id., p. 90]. Mai rar au fost notate trecerea lui *o* neaccentuat la *u* (id., p. 81): *cuborât* (283); a diftongării lui *u* în *iu*: *liuleaua* (166), *liulé* (167), *tiutiun* (168); închiderea lui *e* final neaccentuat la *i* (id., p. 90): *Ilii* (99); palatalizarea consoanei finale: *grajdi* (21), *buzunari* (63).

Cu referire la consonantism sunt de remarcat: trecerea africateri *ğ* la fricativă *j* prin pierderea elementului oclusiv: *trăjeau* (143), *moșnejel* (164), *mi-i amăjea* (226)/*amăjit* (178), *îi atinjea* (227), *să împunjem* (280). Fenomenul este specific graiului din Moldova. În cazul *răpijior* : *răpigior* (281) avem alternanță *d* : *j* + *i* semison (*repede*: *repigior*) după locul și modul de articulare. Varianta *repigior*, cu grafia *ğ*, este veche și generală în Țara Moldovei, însă există și forme cu grafia *j* (*ajutoriu* : *ağiutoriu* ș.a.) (Gheție, p. 312, 388 ș.a.).

Pentru accidentele fonetice generale întâlnite în textele *Plugușorului* vom aduce exemple de asimilare: *poroncești* (29), *încunjurat/ înconjorat* (58), *uricioase* (107); *tobăltoc* (210), *gălbănași* s.m. (87), *trii* (220), *Andrii* (221); sincopă: *dousprezece* (103, 131), *fărmău* (141), *întărtă* (225), *captele* (*văilor*) (284); apocopă: *păn* (180), *păstram* (256); metateză: *hodinea* (125); proteză: *scârțiiit* (182), *scuborât* (283); epenteză: *căpușână/ căpușună* (159), *puđură* (243); epiteză: *subt* (49, 51) ș.a.

Sunt de remarcat și unele trăsături morfologice specifice graiului vorbit în partea locului. Textele înregistrează formarea pluralului cu dezinența *-ø* la substantivele masculine terminate în consoana *-ș*: *juncănaș* (86), *gălbănaș* (87), în urma cărora s-a ajuns la pierderea diferențierii dintre formele de singular și cele de plural ale numelor (Udler, p. 219), la neutralizarea de număr (Melnic, p. 31; Tratat, p. 218). Cât privește formarea pluralului substantivului feminin *roată*, terminat în *-ă*, în texte acesta își menține pluralul în *-e* : *roatelor* (197).

Un caz aparte prezintă forma de singular *mâng* (256) atestată pentru *mânz*: *mânji* pl. (ce alternează ca și: *viteaz*: *viteji*, *grumaz*: *grumați*). Forma *mâng* este o refacere, prin analogie, a singularului de la forma de plural *mânji*, însă refăcută potrivit alternanței din limba vorbită *g*: *j*: *beteag*: *beteji* pentru *betegi*; *nătâng*: *nătânji*, pentru *nătânți*; exemple similare: *pribeag*, *moșneag*, *covrig*, *fag*, *posmag*, *harag*, *hăđărăg*, *drag*, *paing*, *carâng* ș.a.

Cu referire la cazurile gramaticale ar fi de remarcat menținerea vocativului masculin etimologic în *-e* (sau analogic): *bărbate* (70), *căpitane* (84), *bade* (87), *jidane* (90), *jupâne* (90): – Taci, *bărbate înspăimântate*, (70); precum și vocativul identic cu nominativul: (Vino,) *moară*, (176), *flăcăi* în formula-apelativ *Mănați, flăcăi!*

În textele examinate sunt frecvente cazuri de omitere a articolului hotărât *-l* m. sg.: *plugū* (9), *sfântū* (10, 20), *căpitanū* (16), *mărū* (31), *Domnū* (44, 135, 137), *grăū* (72), *orașū* (80), *medineanū* (99), *țaganū* (99), *ciocanū* (100, 101), *mărunchiū* (104), *rândū* (117), *capū* (120), *vântū* (122, 124), *stălpū* (136), *horțū* (151, 152), *șăsū* (159), *dosū* (234), *scumanū* (257) ș.a.; precum și de omitere a articolului hotărât *-i* (m., pl., nom.-ac. și f., sg., gen.-dat.): *jidani* (83), *ochi* (165, 239), *dinți* (238), *bostani* (240), *mătuși* (232) funcția cărora este preluată de vocala precedentă (Udler, p. 215).

Și unele referințe la pronumele personale de politețe. La fel ca în limba literară, în textele *Plugușorului* termenii de politețe sunt folosiți în locul numelui în vorbirea cu persoanele sau despre persoanele cărora li se cuvine exprimarea respectului. Pentru forma plină pers. a 2-a sg. *dumneata* (alcătuită prin contopirea substantivului *domnia*

cu adjectivul posesiv *ta*; gen.-dat. *dumitale*) au fost înregistrate variantele *dumita* și *dumeta* (28). Iar pentru pluralul *dumneavoastră* (11, 13, 262) au fost notate variantele *dumevoastră* (11, 13, 262) și *dumevoastre* (262), care, potrivit contextului, pot avea atât înțeles de plural, cât și de singular.

La fel ca în alte texte folclorice, în textele *Plugușorului* este bine atestat dativul etic: *mi-l întreba* (83), *seciruca mi-o gătea* (102), *mi-i arunca* (130), *mi-a scos* (138), *mi-i înțâpușă(u)* (145), *mi-i gătea* (146), *mi-i amăgea* (227), *mi-l pedepsea* (229) – forme neaccentuate de dativ ale pronumelui personal (pers. I sg.) care, în cazul nostru, arată că urătorul-hăitor participă la acțiunile descrise și este interesat în realizarea lor.

Privitor la gradele de comparație ar fi de remarcat redarea gradului superlativ prin folosirea procedurii repetării adjectivului: Și-o făcut un colac *mare, mare* (211); precum și a superlativului absolut format cu locuțiunea adverbială *vrăjmaș mai*: Iar badea Vasile *Vrăjmaș mai* secira (126-127).

Referitor la verb ar fi de menționat că textele *Plugușorului* înregistrează forma învechită și regională *a cûre* (din lat. *currere*) a verbului *a curge* (refăcută după *a merge*): *Cură* în saci făina ca gheața (192); Ș-o prins făina *să cure* (190). Ar fi de observat notarea uzului în paralela a verbelor *a vrea* și *a voi* cu funcție predicativă: *Ce voiești, ce poroncești, // Ce vroiești, ce poroncești, /▪ Ce vroiești, ce poroncești* (29).

Formele verbale de imperfect atestă neutralizarea opoziției de număr prin utilizarea aceleiași forme la pers. a 3-a pl. ca la sg. sau omonimia între persoana a 3-a sg. și pl.: *se hodinea* (125); (sacii) *mi-i gătea* (146), *tremura* (241); iar imperfectul verbului *a sta* este notat cu forma etimologică *sta* la pers. 3 sg. și pl.: *Ei mai sta și se hodinea* (125).

La perfectul compus formele verbului auxiliar *a avea* la pers. 3 sg. și pl. apar, de cele mai multe ori, cu forma *o* monoftongată din forma veche *au* (*au > o*): *o înserat* (8), *o alergat* (21), *s-o sculat* (17, 76), *s-o spălat* (18), *s-o închinat* (19), *s-o rugat* (20), *o înșelat* (22), *o încălicat* (23), *s-o înspăimântat* (26), *o strigat* (27), *o cuvântat* (75), *o pus* (177), *s-o dus* (207), *o găsât* (208), *o sâtit* (210), *o apucat* (253), *o luat* (254), *s-o jurat* (258) ș.a.; mai rar apare notată forma veche a auxiliarului *au* (pers. a 3-a sg.): *au pus* (155), *au luat-o* (156).

Cât privește timpul viitor, în textele *Plugușorului* se atestă ambele forme ale viitorului I. La viitorul I forma I, ca în celelalte graiuri moldovenești, formele verbului auxiliar *a voi* apar notate trunchiat, fără *v-* inițial (forme relativ recente). Astfel, la persoana a 2-a sg. a fost notată forma *îi* (*i*): *de-i crăpa* (176), la persoana a 3-a sg. verbul auxiliar are forma *a*: *nu a mai be* (170), la pers. I pl. forma „*om*”: pe *dumevoastră v-om ura* (13); *v-om mai ura* (246). Cât privește forma II a viitorului I, la persoana a 3-a sg. forma auxiliarului *a avea* apare cu varianta *ar* (cf.: *ari, arⁱ, a*): *ar să chiaie* alături de forma literară *are să chiaie* (69).

Dintre prepoziții ar fi de remarcat pe cele ce apar cu variante atestate și în textele vechi. Prepoziția *până* apare notată cu variantele *păn* și *până* (177, 180, 191): *Până* ce-o pus mâna pe ea (177); Clanța-blanța! *până* joi demineața (191); *Păn* ce mi-o băgat-o pe portiță (180); Clanța-blanța! *păn* joi dimineața (191).

La fel și prepoziția *sub* apare în textul din 1952 al *Plugușorului* cu varianta populară *supt*: Când se uită pe *supt* soare – (49); Când se uită pe *supt* lună – (51). Prepoziția compusă *despre* (203-205) (formată din prepozițiile simple *de* și *spre*) este notată cu sensul „din partea de (la), dinspre, spre, înspre, către” (DEX, p. 289): *Despre lună – bortă bună, Despre stele – borticele, Despre Țara Ungurească...* (203-205).

În cele ce urmează, ne vom opri asupra unor unități lexicale ce necesită o examinare mai largă în contextul *Plugușorului*.

Vers. 16: *Căpitanu Vasâle cel bogat* // ▪ *Badea Vasâle cel bogat*

În *Plugușor* cuvântul *căpitan* s.m. (16, 28) este un neologism. Împrumutul s-a făcut în Evul Mediu din italianul *capitano*. Prima atestare o avem într-un document din 1563. În româna veche acesta desemna căpetenia cu atribuții militare și administrative în vechea organizare a țărilor române (Chivu, p. 132). În textele *Plugușorului* cuvântul *căpitan* desemnează pe mai marele peste comunitate și înlocuiește pe *bade* și *jupân*.

În limba română *bade* (16, 48...) denumește pe fratele cel mai mare dintr-o familie. Din câte se știe, vechea comunitate sătească reprezenta familia mare legată prin rudenie patriliniară. După tatăl cel mai în vârstă/ bătrân, pe care se ținea neamul, aceasta îl avea în frunte pe fiul și fratele cel mai în vârstă apt de a organiza comunitatea – pe *badea*: „precum într-o familie există un singur *tată*, o singură *mamă*, așa există numai un singur *bade*” (Scurtu, p. 194), accepție cu care el apare în *Plugușor*. Determinativul *cel bogat* apare cu semantica sa arhaică – cel care deține/administra pâinea în grâu, păstra grâul pentru însămânțare, împărțea grâul pentru pâine, adică pentru hrană familiilor mici. Or, pâinea era cea mai mare avere pe care o dețineau, ea le asigura existența.

Vers. 22, 77: *Un cal negru o înșelat* // *Un cal negru o înșălat*.

A înșela „a pune șaua pe un animal de călărie, a înșeua” este moștenit din lat. **insellare* (*in* + *sella* „scaun” > „șă”) (DEX, p. 537; SDE, p. 514). Literare sunt formele *înșela* și *înșeua*, iar *înșăla* este varianta cu rostire dură. La originea sa *șaua* are obiectul *sella equestris* – scaun montat pe spatele unui cal pentru a fi încălecat. Grecii și romanii sau călăreau fără șă, sau pe o povară simplă ori pe o pernă. Șaua propriu-zisă a fost inventată pe la mijlocul secolului al IV-lea. Prima mențiune o avem într-un ordin din a. 385, prin care se interzicea celor ce se serveau de caii de poștă să folosească șei mai grele de 60 de pfunzi (Rich, p. 574-576). Sensul „șă” al lat. *sella* trebuie considerat ca aparținând latinității târzii. Prin urmare, la romanicii din nordul Dunării obiectul și cuvântul prin care acesta a fost desemnat au pătruns după părăsirea Daciei de către administrația și armatele imperiale.

Vers. 26: *Iar flăcăii s-o înspăimântat* / ▪ *Iar flăcăi înspăimântați*

Vers. 70: – *Taci, bărbate înspăimântate*, // ▪ – *Taci, bărbate înspăimântate*

În texte *înspăimântat* (26, 70) are sens învechit (prin specializare) desemnând starea în urma unei știri (neașteptate) care produce îngrijorare, neliniște, panică. Luați prin surprindere, flăcăii devin neliniștiți, agitați, alarmați, Respectiv, sunt înspăimântați.

Vers. 58: *De trei ori l-a încunjurat*, // *De trii ori l-o încunjurat*, /▪ *De trei ori l-a înconjorat*

Versul din *Plugușor* atestă forma etimologică a *încunjura* (în *-ur*, *-uri* etc. răspândită în Moldova, Transilvania, Banat) și forma analogică a *înconjora* (în *-or*, *-ori* etc. răspândită în Muntenia, Dobrogea) apărută prin asimilare la distanță (*u : u > u : o > o : o*): *în-cunjura > în-cunjora > în-conjora* (Gheție, p. 597-598).

Vers. 67: *A buhniț căciula pe masă...*

Bufni „a izbi cu putere producând un zgomot înfundat” – verb de origine onomatopeică format de la interj. *buf* (var. *buh*, *bum*) „cuvânt care imită zgomotul produs de căderea unui obiect, de o lovitură sau de o explozie” (DEX, p. 116). În versul citat, eroul mitic alarmat a *buhniț* căciula pe masă, adică, scoasă de pe cap, căciula a fost trântită cu putere pe masă producând zgomot. *Plugușorul* înregistrează varianta a *buhni* apărută în urma acomodării sunetului *f* aflat sub influența lui *u* anterior din imediata proximitate: *fn > hn : bufni > buhni* (cf. *bufniță : buhniță* ș.a.) (Udler, p. 124).

Vers. 69: *Pâinea noastră are să cheaie!*

Folosit cu referire la vegetație, verbul a *pieri* (moștenit din lat. *perire*) are semnificațiile „a se ofili, a se usca”, „a face să dispară” (DEX, p. 792). În text avem varianta cu palatalizarea labialei surde *p* sub influența iodului următor ca element al diftongului *ie*, formă la care s-a ajuns prin fazele: *pieri > pk'eri > k'eri*. Forma verbală din text *are să chiaie* (viitor I forma a 2-a) apare cu dispariția lui *r* intervocalic din temă prin disimilare (cf.: *are să saie*, ș.a.) (Udler, p. 107).

Vers. 75: *El nimic nu o cuvântat.*

A cuvânta vb. cu semnificația „a vorbi, a grăi, a zice” în public. Este derivat de la substantivul *cuvânt* (< lat. *conventum* s.n. „învoială, înțelegere, convenție”, legat de *conventus* s.m. „adunare”) (SDE, p.214). Pentru evoluția cuvântului românesc cf. sensul special „sesiune juridică în provincie, pe care o prezida guvernatorul și la care erau ascultate și judecate pricinile, conflictele; a face dreptate” (cf.: *conventum agere* „a asculta și a judeca pricinile, a face dreptate”) (DLt-R, p. 176). Etimologic, acesta ar însemna a vorbi în fața poporului, a mulțimii (la români, la judecățile publice → *dreptul valah*). Aflat în fruntea comunității sătești, eroul mitic, badea Vasile, a luat o hotărâre în privința grâului ce făcea față secerei, însă *nimic nu a cuvântat*, adică nimic nu a spus comunității.

Vers. 93: *Nu vreu schijă de ceaun.*

Schijă sb. „aliaj de fier, carbon și alte elemente (siliciu, fosfor, sulf etc.) de culoare albă, cenușie lipsit de plasticitate; fontă, tuci” (DELM. II, p. 413). Fiind fărâmicioasă, nu poate fi folosită la confecționarea uneltelor prin batere. Este un împrumut din polonă: *spiż* „bronz”, *spiże* „tunuri de bronz; clopote de bronz” (ucr. *спиж, спиже* „bronz”, „aramă; metal pentru clopote”) (SDE, p. 382). Ar fi de remarcat forma palatalizată a cuvântului din română.

Vers. 101: *Și s-a dus La Ilii medineanu* [/ *La Anton țiganu*] *Care bate bine cu ciocanul* –

Din context se vede că prin *medinean* se are în vedere meșterul care prelucrează metalul pentru unelte (seceri). Cu certitudine, *medinean* este numele ocupației, a meșterului care prelucrează metalele. Însă cuvântul dat nu poate fi pus în legătură cu prelucrarea fierului, ci a aramei/ bronzului. Astăzi, în mediul nostru cultural și istoric, acesta poate fi pus în legătură cu denumirea din slava veche мѣдь́ a aramei, precum și cu derivatele мѣдьнь „de aramă”, мѣдьница „lighean”. Însă v.isl. *smiðr* „meșteșugar, fierar”, got. *aiza-smiþa* „meșteșugar care prelucrează metalele”, v.g.s. *smid* „fierar”, *smida* „metal”, irl. *mēin(n)* „rocă metaliferă sau nemetaliferă, minereu; metal” ș.a. (Vasmer, II, p. 591) sunt fapte de limbă care confirmă sensul inițial al cuvântului ca meșter ce prelucrează arama și că el a avut o circulație însemnată în spațiul nostru din timpurile străvechi. Întrucât omul a cunoscut metalul dat și a învățat să-l prelucreze cu mult până la descoperirea fierului. Atunci când a apărut fierul, acesta a fost l ucrat de aceiași meșteri specializați în prelucrarea aramei. Astfel, *Ilii medineanu* din *Plugușorul* nostru este meșteșugarul care prelucra metalele, făurea seceri și alte unelte din metal.

Vers. 106, 112: *Cu mărunchiu de floricele // Și una cu mărunchiu de său ...*

Mărunchi s.n. „parte a unui obiect de care se apucă sau se ține cu mâna pentru a fi mănuite, aplicate, purtate; mâner (la unelte, arme, obiecte)” e moștenit din lat. *manuculus* „măunchi” (DEX, p. 608). Prin determinativul *de floricele*, se face sesizabilă relația cu semnificația din care a derivat „cantitate de plante cu tulpina subțire care poate fi apucată dintr-o dată cu mâna”. Or, în timpurile vechi mânerele, toartele la unele obiecte erau făcute și din *mărunchiuri* de plante cu tulpina fibroasă și lungă, răsucite pentru a le mări trăinicia. Varianta din text *mărunchiul* este formă rotacizată, cu trecerea lui *n* intervocalic în *r* prin disimilare la distanță și epenteza celui de-al doilea *n*.

Vers. 115: *Dați gură, flăcăi!*

În versul dat loc. verb. *a da gură* (despre oameni) are sensul de „a striga, a face gălăgie” (cf. loc. verb. *face-ți gură* „(pop. și fam.) glas, grai, voce”; „(pop.) gălăgie, huiet, larmă, vuiet, zarvă, zgomot, vorbă, zisă”) (DEX, p. 439). Or, acestea erau rituale, iar rostul lor era de a alunga duhurile rele și a purifica spațiul destinat aratului. În contextul dat verbul *a da* înseamnă „a produce, a crea”; iar prin *gură* se are în vedere organul emiterii de sunete articulate. Aici, ca emițător de sunete, *gură* are înțelesul de „glas, grai, gălăgie, strigăt, țipăt”. Astfel, versul *Dați gură, flăcăi!* ar însemna „strigați, flăcăi, spre a curăți locul de necurat”. Însă în îmb. *urați, flăcăi!* (*a ura* < lat. *oro, -are* „a cere, a se ruga pentru cineva”; arom. *or vb.* „a ruga”) este sesizabil sensul etimologic „a ruga (divinitatea) pentru cineva” (SDE, p. 448). În străvechiul cult agrar acestea ar fi fost două rituri deosebite, pe care tradiția populară le-a contopit în obiceiul *Plugușorului*. De aici se trag și denumirile lui de *hăitură* și *urătură*.

În acest context cf. loc. verb.: *a da glas* „a striga”, *a face gură* „a striga, a face gălăgie”, *a da gura la câini* „a striga la câini să nu mai latre” ș.a. (DEX, p. 438-439).

Vers. 122: În *capul pământului*, / ▪ În capătu pământului,

Cap s.n. „partea de dinainte; început, frunte” și *capăt* s.n. „partea externă cu care începe sau sfârșește ceva, margine, limită” (în acest sens cf. expr. *la capătul lumii/pământului* „foarte departe”) (DEX, p. 133-134) sunt legate prin relații de enantiosemie (început – sfârșit). În textele variantei date a *Plugușorului* aceste cuvinte sunt sinonime parțiale. Or, autorul anonim se referă la partea unde începe pământul cu roadele de grâu, care urmau să fie secerate. Dacă, nu cumva, se are în vedere „partea superioară, vârf; capăt” de sus, cel mai înalt, *mai curat*, mai aproape de zeitatea protectoare. Cf. versurile: „În jeliștea vântului În capătul pământului”, dar și: *Și li-o pus din capătu pământului, Di jâvornița vântului, Sî faci dos pământului*. (Folclor, I, p. 255), (?) adică, în extremitatea unui spațiu integrat; pe locul cel mai înalt cu cea mai largă deschidere – sus, la sfârșitul, marginea lumii, a spațiului cultural cunoscut. La fel ca extremitate a unui spațiu, cuvântul *capăt* apare în vers. *Și la capetele văilor Stau mamele zmeilor* (284-285) marcând hotarul, sfârșitul spațiului uman, însă aici mărginit și păzit de forțele malefice.

Vers. 123: În *jeliștea vântului*;

În îmb. în *jeliștea vântului* „în bătaia vântului” prezintă interes cuvântul regional și arhaic *veliște* s.f. „loc deschis, expus vântului; suflare, bătaie (puternică)” (DLR, XVIII, p. 1494) notat prin varianta *jeliște* cu rostirea moale a prepalatalei *j*. (În plan semantic cf.: în gura bătrânilor, când bat vântoaițele: „măi, ce jăliște mare”, „jăliștea asta ne dă jos de pe picioare” ș.a.; însă iarna, pe viscol mare, se zice *vâjălie*, *jâvorniță* (viforniță) [? *vijelie* + *-iște* a dat *vijeliște*, apoi, prin afereză, s-a ajuns la forma *jeliște*]). Cu fonetismul dat (*jeliște*, *geliște*) cuvântul este cunoscut în Moldova, în restul spațiului de limbă română apar formele *veliște* sau *veliște* (< v.sl. **veliște* sb., cf. vb. *vieïati* „a sufla”), precum și: *ieliște*, *hiliște*, *jiliște*, *siliște* (*săliște*), ca dialectisme fonetice (ibidem; Scriban, p. 1405).

Vers. 133-135 : *Și le-a răsturnat pe fătare, La fătarea de aramă*, Unde știe și Domnu de seamă / ▪ Unde știa și Domnul Sfânt de samă

Fătare s.f. „loc special amenajat pentru treierat; arie”, „locul unde se treieră cerealele” (probabil, din îmb. *fața ariei*) (DELM, II, p. 695; SDE, p. 466). Ca hrană fundamentală grâului i se atribuie origine divină, de aceea *fătarea de aramă* și *stâlpul de argint* (138) sunt elemente înzestrate cu sacralitate în cultul agricol prin funcția lor și prin materia din care sunt făurite. Or, arama, metal dur, a avut să joace un rol foarte important în culturile agrare prin uneltele agricole folosite la creșterea pâinii. Pe de altă parte, culoarea boabelor de grâu copt, asemuită cu culoarea aramei, a putut motiva îmb. *fătarea de aramă*, adică fățarea plină cu boabele aramii pregătite pentru treierat. Dotarea cu sacralitate a obiectelor amintite este dublată de buna cunoaștere de către divinitate a locului unde, într-un spațiu purificat, boabele de grâu se separă de spice.

Vers. 138-140: *Și mi-a scos Nouă iepe suriepe Ca de nouă ani sterpe*.

Suriepe adj. (și: *surepe*, *sirepe*), arhaism lexical, în textul nostru are semnificația „(despre iapă) iute, repede; puternică” (DD, IV, p. 111). Cuvântul trebuie pus în relație cu v.sl. *сверѣпъ* „ἀγριος (de câmp, sălbatic)”, v.rus. *сверѣпъ* „sălbatic, necultivat”,

rus. *сверёный*, dial. *сурёный*, bg. *сверён*, sloven. *sverép*, *-épa* „feroce, furios, cumplit”, *sveřep(ec)* „buruiană de câmp (sălbatică)”; „armăsar de prăsilă”, slovac. *sverepý*, polon. *świerzepa* „iapă”, de unde v.prus. *sweriapis* „cal pentru alergări” (Vasmer, III, p. 580). La români, împrumutul s-a făcut din polon. *świerzepa* „iapă”. În viața țaranului, el și-a îngustat sensul căpătând specializarea de cai sau iepe antrenate în munci agricole grele. Deci ar desemna animale puternice, pline de forțe. Respectiv, este vorba despre iepele jugănite/ castrate cu scopul de a le păstra forțele fizice. Pentru acest sens, aducem versurile corespunzătoare din varianta hăiturii „In séra de Sân-Vasiiu” înregistrată la mănăstirea Căpriană de către Polihronie Sârcu (slavist, originar din Strășeni) de la informatorul Pavel Panuș: *Și s-a dus badea acasă, Ș-a ales jugani jugăniți Di chișioari potcogiți*” („Familia”, p. 619). Tot aici cf. versurile corespunzătoare din hăitura culeasă în s. Coșnița, Dubăsari: *Da bădița Vasile A mai scos nouă iepe sterpe Și de par le lega Și pe fățare le mâna. Iepele cu picioarele treerau, Da cu nările vânturau Și grâul curat eșea...* (Poezie, p. 337).

Vers. 142: *Cu copitele – fărmau, Cu cozile – felezuiau,*

Felezui vb., regionalism, „a curăța cerealele de pleavă și de goz” (DD, V, p. 40); „a curăța de gunoaiie cu felezeul grâul vânturat”; „a curăța locul de rămășițele grâului vânturat cu felezeul”; „(despre cai) a agita coada” (DLR, VI, p. 91; Șăineanu, p. 304); „a mătura cu felezăul; (despre cai) a agita coada” (L. Șăineanu, 1929); A. Scriban îl prezintă ca element nordic „a mătura aria sau altă suprafață mare” (Scriban, 1939). Cuvântul este un împrumut din ungară (mag. *felezni*). În unele texte în loc de *felezui* avem *mătura*: *Cu picioarele treierau... Cu coada măturau...* (Poezie, p. 339).

Vers. 145: *Cu gura mi-i înțăpușau Ca pentru moară mi-i găteau.*

Înțepușa vb. (format din prep. *în* și sb. *țepușă*) „a împunge cu țepușa”, în versul citat „a împunge gura unui sac cu țepușa pentru a putea fi legat”, „a lega sacul” (MDA p. 1263); regional, *înțăpoșau* (despre țepușă) „pun țepușa la gura sacului (ca să-l strâng)” (DLR, VI, P.701). În versul *Cu gura [sacii] mi-i înțăpușau* înseamnă „(despre animale) făceau găuri cu dinții” (DD, V, p. 266). În textul *Plugușorului* avem varianta cu rostire dură *înțăpușa*, proprie subdialectului moldovean al dacoromânei.

Vers. 151-152: *Și au pornit spre horțu cel de moară. / ▪ Și s-a pornit spre horțul cel de moară. Iar horțu cel de moară, / ▪ Iar horțul cel de moară,*

Cuvântul *horț* s.m. din îmbinarea *horțu cel de moară* este un regionalism din Moldova. Dicționarele nu-l înregistrează, însă prezintă derivatele lui: *a horți* vb. „a muta ceva din loc în loc, fără a-i schimba poziția” (DLR, VI, p. 407); „a zgâlțâi ceva fără a-i schimba poziția” (MDA, I, p. 1087); *horțire* sb. „schimbare bruscă de direcție”, *horțiș* adj., adv. explicat prin „pieziș, curmeziș, de-a curmezișul” (DLR, VI, p. 407). Același dicționar mai aduce pe *hoarță* s.f. „car vechi stricat”.

Însuși informatorul Ion Pereu (Pârâu) la întrebarea noastră, cum înțelege cuvântul *horț* din îmbinarea *horțul cel de moară*, ne-a răspuns:

– De-o vorbî, horțu șel di moară... moara adică s-o lușuiet, s-o lunicat, s-o clintit, s-o hârțoșăt, așa cum ț-o fujit chișioru pi loc.

– Moara ce-a făcut?

– *S-o horțuit*, ca sania pe gheață când te poartă dintr-o parte în alta, de-a curu-n cap, îmblî pi gheață pi loc, sî cărnești, sî întoarși, nu sî nișci drept înainti, da îmblî di colo-colo șiușindu-sî pi loc.

E de observat că în explicațiile sale informatorul aduce derivatele verbale *a (se) hârțoșa* și *a (se) horțui*, la fel neînregistrate în dicționare.

Uzul cuvântului *horț*, precum și explicațiile privind forma lui internă, trebuie puse în legătură cu construcția de altă dată a morilor. Pe timpuri morile erau așezate pe pietre. Nefiind fixate temeinic (pe o temelie imobilă), la fiecare măcinare moara (în funcționare) mișca pietrele pe care era așezată, le clintea din loc, „îmbla”. Dacă moara nu era „dată la loc”, făina nu se măcina bine. De aceea, înainte de fiecare măcinat, moara trebuia „îndreptată, ferecată”, reasezată la locul ei, „dată pe făină”. În acest sens cf. versurile din alte texte ale *Plugușorului*: „Moara-n frâu de o legat”, „Ș-o dat c-un ciocan cioc-boc, Ș-o pus cheștrili la loc”, „Și a făcut cioc-boc Și a dat moara la loc” ș.a. – în felul acesta moara era „îndreptată pe făină”. La baza semnificației cuvântului *horț* se află ideea de mișcare bruscă, haotică, nedirijată, neorientată, însă pe loc, fără a se deplasa în spațiu.

Atestarea cuvântului *horț* în textele *Plugușorului din Strășanii anului 1938* este deosebit de importantă, întrucât în mai multe texte asemănătoare, care prezintă tabloul sosirii la moară a carelor „încărcate cu povară”, în loc de *horț* apare cuvântul *hoăță* (*hoăță cea de moară*), neadecvat contextului, însă apropiat prin formă. Faptul ne permite să presupunem că odată cu fixarea mai sigură a morilor, cuvântul tot mai puțin este folosit în raport cu morile, iar vorbitorii în timp ai limbii nu-l mai cunosc. Astfel, ca reproducători ai textelor vechi, hăitorii de la o generație la alta, necunoscându-i sensul, l-au înlocuit cu un cuvânt cu structură apropiată și cu înțeles clar, însă neadecvat mitului pâinii.

Vers. 159: La șăsu curat, *La frunză de căpușână*, //• *La frunză de căpușună*,

Căpușună sb. este un derivat format din *căpușă* „(înv.) căpușună” și suf. *-un-ă*. În texte avem varianta *căpușună* – forma etimologică a cuvântului, de la care a apărut, prin asimilare vocalică, varianta veche *căpușână* (*ú > â* : vocala închisă labială posterioară *u* se transformă în vocala închisă nelabială posterioară *â* sub influența vocalei posterioare nelabiale și semideschisă *ă*). Varianta *căpșână*, cu sincopa lui *u* neaccentuat, a fost notată cu pluralul *căpșâni* în textul folcloric cules în s. Corcmaz: „Du-ti, fatî, hăi, și-ni adî căpșâni, cî tari ni-i a mânca di căpșâni” (DD, II, p. 303). Forma literară a apărut prin sincoparea vocalei neaccentuate *u* din silaba a doua a cuvântului.

Versul 168: *Cu o liule de slodun*

Slădun s.m. cuvânt din limba populară prin care sunt denumite mai multe specii de stejar. În text avem varianta *slodun* explicată de informatorul Ion Pârău prin „stejar” și „lemn de stejar”. Deci, în graiurile centrale ale limbii române vorbite la est de Prut, *slodun* apare ca nume generic al arborilor din acest gen. Având lemnul rezistent și dur, *slodunul* era folosit la confecționarea unor obiectelor înlocuind materii rezistente de altă natură, fapt confirmat de îmbinarea de cuvinte *liule de slodun*, adică lulea de bună calitate, rezistentă la fumegarea tutunului.

Vers. 177: *Și cu un căușal de tărâcioară* / ▪ *Și un căușel de tărâcioară*

În texte avem notată forma *tărâcioară* (173), diminutiv al lui *tărâță* s.f., „înveliș al boabelor/ grăunțelor de grâu, de porumb etc. zdrobit prin măcinare și separat de făină la cernut” (DEX, p. 1075). Întrucât cuvântul *tărâță* denumește materie care nu poate fi numărată, ci numai cântărită sau măsurată, substantivul dat are forma de singular. În textul nostru cantitatea de materie *tărâcioară* este egală cu (capacitatea) obiectul(ui) recipient în care aceasta a fost turnată – un *căușel* s.n., diminutiv al lui *căuș* „vas de lemn în formă de cupă sau lingură mare, cu mâner sau coadă, confecționat de obicei din lemn (cu care se iau apă, vin, grâu, făină etc.) și conținutul unui asemenea vas”, „cantitatea care încapă în asemenea vas” (DEX, p. 153). Ambele substantive din îmbinarea *căușal de tărâcioară* au forme diminutive, prin care este exprimată afecțiunea, atitudinea de îmbunare față de forța spirituală protectoare a morii. Aici „vorbirea dulce” joacă rolul merit de a ține aproape, a nu supăra moara aducătoare de belșug de pâine. Or, *tărâcioara*, precum *cojița* (*Și mi-o amajit-o Cu tărâță, cu cojâță* (178-179), este produsul morii obținut după măcinarea boabelor de grâu și simbolizează hrana materială cu care se alimentează moara.

Vers. 182 *O scârțait din oțale*; / ▪ *O scârțit din oțale*;

Vers. 196-197: *Că auzea tocmai din casă Cârțaitul roatelor*;

Cuvintele cu origine onomatopeică evidențiate (formate de la interjecția *scârț*) reproduc percepția acustică asemănătoare zgomotului natural, însă de factură diferită. În cazul vers. 182, moara a scârțait din oțale în urma loviturilor cu ciocanul „în șele”: *Și i-o trântit un ciocan în șele* producând „un zgomot ascuțit, strident, neplăcut” (DEX, p. 957); însă în cazul vers. 197 *scârțaitul* s.n. este un „zgomot sau sunet ascuțit, strident care se produce prin frecare, deplasare, apăsare” (DEX, p. 958) a roților carelor sub povara sacilor cu grâu. În versurile *Plugușorului* formele verbale apar cu și fără s-protetic.

Vers. 189: *Și o împușcat-o în gură Ș-o prins făina să cure*,

În versul citat prin îmbinarea *a împușca în gură* se subînțelege operațiunea de turnare bruscă a grâului din saci în coșul morii (cu intensificarea efectului sonor al acțiunii), în timpul căreia grâul se lovește cu putere de fundul coșului morii producând un sunet puternic ca o explozie, bubuitură, pocnet, asemuit cu cel de pușcă. În cazul dat avem o metaforă verbală.

Vers. 190: *Ș-o prins făina să cure*, // ▪ *Și o prins făina să cure*,

Vers. 192: *Cură în saci făina ca gheața*.

A cûre – formă învechită și regională a verbului *a curge* (din lat. *currere*; refăcut după *a merge*). În limba populară de la est de Prut este folosită alături de *a curge*.

Vers. 191: *Clanța-blanța! pân joi dimineața...*

Clanța-blanța! – formulă rimată formată prin reduplicarea primului element *clanța* cu schimbarea consoanei inițiale în cel de-al doilea element *blanța* potrivită legilor armoniei limbii române. Elementul *clanța* are la bază interjecția *clanț!* „cuvânt care imită sunetul produs de clanța ușii, de izbirea fălcilor sau a dinților, de țacănitul foarfecelor...” ș.a. (DEX, p. 184). În contextul dat al *Plugușorului* creația expresivă

clanța-blanța sugerează repetarea regulată, fără întrerupere a țăcănitului (utilajului) morii în funcțiune (sunet produs la atingerea prin intercalare a măselelor de sus cu cele de jos ale instalațiilor morii). În cazul nostru, formula rimată *clanța-blanța* imită sunetele produse de moară în timp ce macină grâul.

Vers. 195: *Iar și mândra proprietăreasă* Că auzea tocmai din casă...

Potrivit surselor lexicografice, *proprietăreasa* s.f. este soția proprietarului deținător de bunuri; femeie care are o proprietate. (DEX, p. 859). În hăitură apelativul *proprietăreasă* este un neologism, înlocuiește pe *jupâneasă, boiereasă, lelea*, pe soția lui badea Vasile cel bogat.

Vers. 200: *Și o gășât o sătă rară de negară*

Negară s.f., variantă a fitonimului *năgară* „Plantă erbacee din familia gramineelor, caracteristică vegetației din stepe, cu paiul înalt, frunzele înguste și spicul cu fire lungi și aspre (*Stipa capiliata*)” (DEX, p. 671) numită și *pănușiță*; regional denumește *colilia*, uneori *neghina*. Textele păstrează realitatea de pe vremea când părți ale plantelor erau folosite pe larg în industria casnică. În *Plugușor* se vorbește despre *sita de negară*, adică sita baza căreia era confecționată din fire lungi și aspre de năgară. În limba română vorbită între Prut și Nistru varianta *negară* are răspândire largă, dacă nu chiar generală.

Vers. 210: *Ș-o sătît un sac și-un tobâltoc*

A siti vb. este un regionalism pentru a desemna acțiunile „a cerne cu sita”, „a cerne (făina)”, „a da prin sită” (DLR, XIV, p. 1000). *A siti* înseamnă *a trece prin sită* pentru a separa făina (hrana esențială) de țărâțe. Aici, probabil, ar fi de subînțeles și acțiunea de a separa sacrul de profan, esențialul de lucruri mai puțin însemnate etc. date fiind versurile imediat următoare: *Și o făcut un colac mare, mare, Frumos ca fața lui Hristos* (211-212). În text avem forma cu rostire dură caracteristică subdialectului moldovean.

Vers. 236-237: *Cu niște mâini săponite* Ca niște *tânjăli* pârlite.

Prin apelativul *săpunit*, -ă adj., pl. *săpuniți, -te*, „frecate cu săpun; acoperite cu clăbuci de săpun” (DEX, p. 951) ar trebui să înțelegem mâini spălate, înălbite. Însă, obiectul comparației *tânjăli pârlite* ar indica tocmai faptul invers: cu mâinile pârlite ca *tânjelile* „un fel de proțap folosit pentru a uni jugul de uneltele agricole cu tracțiune animală sau pentru a înjuga a doua pereche de boi” (DEX, p. 1077). Adică mâini nici pe departe de a fi albe și curate, context ce stârnește râsul.

Cuvântul derivat *săponite* atestă modificarea prin asimilare a labialei posterioare *u* în vocală medie labială și posterioară *o* sub influența vocalei medii nelabiale și centrale *ă*. Varianta *săpon* cu *o* < *u* accentuat este tipică pentru majoritatea graiurilor moldovenești (Udler, p. 69).

La originea sa *săpun* este un cuvânt celtic sau germanic. La antici el desemna un obiect diferit de cel actual prin conținut, formă și uz. Vechiul *sapo* nu servea la spălat, era o alifie cu care femeile și tinerii eleganți își vopseau părul în culoare castanie – un amestec din cenușă de fag cu măduvă extrasă din oase de capră. Inventată de germani, aceasta se producea și în Galia. În formă de bule, bulgărași, bulzi, gogoșele era adusă la Roma (Rich, p. 554).

Vers. 243: *Da varuită cu pudură.*

Cuvântul *pudură* s.f. în versurile *Plugușorului* este un neologism, parte a tabloului comic construit pe incompatibilitatea între ceia ce îi este îngăduit unei fete de țăran cu mâini „ca niște tânjeli pârlite” și produsul cosmetic sub formă de praf fin și moale ușor parfumat folosit pentru acoperirea, protejarea sau tratarea pielii” (DELM, p. 267; DEX, p. 868).

Vers. 255: *Mai sunt uniia de pe la Flămânz...*

În textele *Plugușorului* pluralul pronumelui nehotărât *unii* m., „oarecare”, cu nuanță depreciativă, apare cu varianta *uniia* modificată fonetic prin epiteză (cf. pronumele posesiv: *a mea* (pers. 1, sg., gen.); *a tăia* (pers. 2 sg. gen.-dat.); (*a*) *luia* m., *a iiii* f. (pers. 3 sg., gen.-dat.); *a lora* (pers. 3 pl., gen.-dat.); pronume demonstrative de apropiere: *aistaia* și *istuia* (m. sg.), *aiastaia* și *aiastaiaia* (f. sg.); de depărtare: *așelâia*, *ciluia*, *șiluia* ș.a. (Melnic, p. 63-66, 70-73).

Vers. 256: *Unde se mănâncă păstram de mânz.* /▪ Unde se mănâncă păstram de mânzi.

Păstram s.f., din text este vrianța învechită și regională a lui *pastramă* „carne (de oaie, de capră, de porc, de găscă etc.) sărată, afumată, uscată și (puternic) condimentată, care servește ca aliment” (DEX, p. 757), împrumut neogrec: *παστραμας* (SDE, p. 305). Forma trunchiată *păstram* a cuvântului s-a format în urma căderii sunetului final (prin apocopă).

Vers. 278: *Dați-ne câte un leușor, Să cumpărăm câte un boldișor*

Leușor s.m. diminutiv al lui *leu* „unitate monetară egală cu 100 bani; leuț”. Ca unitate monetară s-a format de la *leu* „mamifer carnivor de talie mare...” după modelul turcescului *arslanlu* „leu (animal)” → *piastru* „monedă turcească de argint...” (DEX, p. 569; SDE, p. 234).

Vers. 291: *Șomâltoc de bosâioc...*

Cuvântul *șomoltoc* este cunoscut cu semnificațiile „somoioig”, „bucchet, mănunchi” (DEX, p. 1058), format, probabil, prin contaminarea lui *șomo(iag)* cu (*ghem*)*otoc* (SDE, p. 500). În text avem varianta fonetică *șomâltoc* apărută în urma asimilării vocale (alte variante: *șumultoc*, *șomultoc*, *șomoldoc*).

Prin *busuioc* s.m. la români este desemnată planta de grădină cu flori mici albe sau trandafirii plăcut mirositoare (DEX, p. 121), floarea dragostei, cea mai cântată și mai dragă românilor. Este larg folosită și în riturile creștine. (Evseev, p. 64). Varianta fonetică *bosâioc* notată în text este regională, apărută în urma asimilării vocalice.

Alături de *busuioc* în versurile finale de urare ale *Plugușorului* apare fitonimul *mentă*, prin care sunt desemnate mai multe plante cu frunze dințate și cu flori puternic mirositoare; izmă (DEX, p. 620). Compusul *mintă creață* „izmă creață” din texte denumeste una dintre varietățile plantei. *Busuiocul* și *menta* apar în creația populară a românilor date fiind calitățile lor plăcute, dar, mai cu seamă, vechimea lor în spațiul nostru etno-geografic. În sud-estul Europei aceasta a fost atestată în crito-miceniă, cel mai vechi dialect grec, pe mai multe tăblițe în scriera linearul B: *mi-ta MY*, *mintha* „mintă” (Kazanskene, p. 81).

Referințe bibliografice:

1. BĂEȘU, Nicolae. – *Folclor românesc de la est de Nistru, de Bug, din nordul Caucazului*. (Texte inedite). În 2 volume. Volumul I. Alcătuitori : Nicolae Băeșu, Ana Graur, Andrei Hâncu. Chișinău: Elan Poligraf, 2007, S.n. 2008. 594 p.
2. CHIVU, Gheorghe. *Dicționarul împrumuturilor latino-romanice în limba română veche (1421-1760)*. București: Editura Științifică, 1992. 365 p.
3. DD – UDLER, Rubin ș.a. *Dicționar dialectal* (cuvinte, sensuri și forme). Vol. II. Chișinău: ȘTIINȚA, 1985. 310 p.
4. DD – UDLER, Rubin ș.a. *Dicționar dialectal* (cuvinte, sensuri și forme). Vol. IV. Chișinău: ȘTIINȚA, 1986. 275 p.
5. DD – UDLER Rubin ș.a. *Dicționar dialectal* (cuvinte, sensuri și forme). Vol. V. Chișinău: ȘTIINȚA, 1986. 275 p.
6. DELM – *Dicționar explicativ al limbii moldovenești* Vol. II. Chișinău: Redacția principală a Enciclopediei Sovietice Moldovenești, 1985. 874 p.
7. DEX – *Dicționar explicativ al limbii române*. București: Univers enciclopedic, 1996. 1192 p.
8. DLR – *Dicționarul limbii române*. Tomul VI. București: Editura Academiei Române, 2010. 955 p.
9. DLR – *Dicționarul limbii române*. Tomul XIV. București, Editura Academiei Române, 2010. 1420 p.
10. DLR – *Dicționarul limbii române*. Tomul XVIII. București, Editura Academiei Române, 2010. 751 p.
11. DLt-R – *Dicționar latin-român*. Redactor responsabil OCHEȘANU, Rodica. București: Editura Științifică, 1962. 958 p.
12. EVSEEV, Ivan. *Dicționar de simboluri*. București: Vox, 2007. 480 p.
13. FAMILIA – Revista „Familia”, nr. 52, anul XXI, 1885.
14. GHEȚIE, Ion. *Baza dialectală a românei literare*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1975. 695 p.
15. KAZANSKENE – Казанскене В. П., Казанский Н. Н. *Предметно-понятийный словарь греческого языка. Крито-микенский период*. Ленинград: Наука, 1986. 207 p.
16. MDA– *Micul dicționar academic*. Vol. I-II. București: Univers Enciclopedic, 2010. 3200 p.
17. MELNIC, Vasile. *Elemente de morfologie dialectală*. Chișinău: ȘTIINȚA, 1977. 171 p.
18. Poezie – *Poezie populară moldovenească*. Alcătuitori: Gr. Botezatu, M. Savina, G. Timofte. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1965. 414 p.
19. RICH, Anthony. *Dictionnaire des antiquités romaines et grecques*. Paris: Librairie de Firmin Didot Frères, Fils et Cie, 1861. 740 p.
20. ROSETI, Alexandru. *Istoria limbii române. De la origini până la începutul secolului al XVII-lea*. Ediție definitivă. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1986. 914 p.

21. SCURTU, Vasile. *Termeni de rudenie în limba română*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1966. 402 p.
22. *SDE – Scurt dicționar etimologic al limbii moldovenești*. Chișinău: Redacția principală a Enciclopediei Sovietice Moldovenești, 1978. 680 p.
23. *Tratat – Tratat de dialectologie românească*. Coordonator V. Russu. Craiova: Scrisul Românesc, 1984. 968 p.
24. UDLER, Rubin ș.a. *Dialectologia moldovenească*. Chișinău: Lumina, 1978. 259 p.
25. VASMER – ФАСМЕР, Макс. *Этимологический словарь русского языка*. Том III. Москва: Прогресс, 1987. 831 p.
26. VASMER – ФАСМЕР, Макс. *Этимологический словарь русского языка*. Том II. Москва: Прогресс, 1986. 671 p.

Text îngrijit și comentat de Ecaterina PLEȘCA,
Institutul de Filologie Română
„Bogdan Petriceicu-Hasdeu”
(Chișinău)